

Ny medaljör

OLLE NILSON

Olle Nilson med ett "s". Detta är viktigt om mejl ska hitta rätt. Född för åttio år sedan i Malmö. Mer skåning än så blev jag aldrig. Mina käraste rötter har jag på Västkusten och i Gävle, där jag bodde som grabb. Sedan blev det Småland, men yrkesåren var runt Stockholm. Släkten på modernet bodde i Hälsingland. Min mor är begravd i Wien. Vårt första barn föddes i Uppsala. Genom länspolitiska beslut, och kloka egna, har jag gradvis blivit en ganska tvättakta upplänning. Har en humanistisk grundsyn, en tålmodig och uppmuntrande hustru från Österbotten, tre barn, fem barnbarn och en tillgiven katt, påpassligt döpt till Katja. Vi bor i en stuga från första världskriget. Plats: Kroksbo by i Runhällens-Enåker, Heby kommun. I Finlands svenskbygder äger vi ett hus som är hundra år äldre.

En gång kallade jag mig reklamman. Men jag var nog mest en skrivande informatör. Det är jag för resten fortfarande, men inom ett helt annat område.

Man säger att man måste förstå det som har varit för att kunna hantera det som är och ska bli. Kanske är det så. Livet blir i vilket fall mer spännande och berikande om man blir bekant med sammanhangen bakåt i tiden. Samma människor, samma problem, samma förhoppningar, lösningar och misslyckanden.

Än sen då? Jo, det är just det som är poängen. Ansikten och händelserna växlar, men människan och tillvaron är sig ändå ganska lik. Det tycker jag är viktigt. Inget är tidlösare än tiden!

Ett sätt att leta sig bakåt är att läsa. Helst Stefan Zweigs "Världen av igår". Gärna också Hans Falladas "Ensam i Berlin". Det är budskap som naglar sig fast.

Mitt skrivande hade släktforskningen som inkörsport. Men efter att ha samlat säckvis med namn, titlar, orter, tidpunkter, lyckosamma och olycksamma öden uppstod viss övermättnad. Det som börjat som ett spännande sökande övergick till en sorts släktfilateli.

Så kom pensionen då snart familjens utbyggda fritidsviste skulle börja fungera för permanentboende. Sommargästerna skulle bli ortsbör. Trakten där jag vistats varje helg i mer än två decennier bytte som i ett trollslag ansikte. Skolskjutsar, brevbärare, sotare, skogshuggare, sopåkare och andra hittills rätt teoretiska varelser dök plötsligt upp. Det var nog där det började. Tiden är lika men världen växlar anletsdrag.

Tillbaka i tiden... Vår granne Viktor Franzén var, när vi första gången kom till f.d. industrisamhället Kroksbo, lika gammal som jag själv är i dag. Året var 1977. Han presenterade sig artigt och lät förstå att han

och hans tvillingbror från Stockholm hade vuxit upp som samhällets "fosterbarn" på olika platser i bygden. Han visste att berättas om sina egna och omgivningens öden. Öppet och rättframt.

Inom kort var Viktor död. Hans berättelser bleknade, men ville ändå inte släppa taget. Åren gick och jag själv blev 1998 pensionär. Året 2000 var boken om Kroksbo klar med förargliga tryckfel. Enåkers hembygdsförening var dock glad och betalade tryckningen. Därpå blev det en ny bok. Den gången om Runhällen (det borgerliga namnet på Enåker). Just nu är jag i färd med min elfte.

Kulturhistoriska upptäcktsfärder har blivit min vardag, nyfikenheten mitt bränsle, skriva och berätta min livsstil. Gång på gång snubblar jag på angelägenheter i Uppland-Västmanland- Gästrikland, som riskerar falla i glömska. Till exempel taktegelindustrin som för en mansålder sedan präglade livet och försörjningen i Heby-Vittinge. Eller det på sin tid hårt kritiserade sinnessjukhuset i Sala, där man med lock och pock tvångssteriliserade 700 arbetsoviliga och stökiga män. Eller den stolta järnvägen mellan Sala och Gävle som i seklets början skapade nybyggaranda i nordvästra Upplands glesbygd. Eller det sista renodlade uppländska vallonbruket, som förargligt nog låg i Gysinge någon kilometer in i Gästrikland. Eller f.d. bonden Trösk-Erk, som i sin snickarbod Huddunge tillverkade ett femtiotal tröskverk, omväxlande med

vattenhjul och vandringar. Eller salig Karl Lénström, uppsaladocenten i litteraturhistoria, som blev teologie doktor och kyrkoherde i Västerlövsta. Lénström försatte sig gång på gång i pinsamma situationer, hade stora litterära ambitioner men blev nog aldrig en riktigt stor författare. Med sina 600 ömsom tryckta och opublicerade verk blev han dock en av Upplands produktivaste och mest mångsidiga skribenter.

Just nu arbetar jag själv med en bok om järnvägstrekanten Uppsala-Heby/Sala-Enköping-Uppsala.

Ibland kallar man mig forskare och författare. Jag blir förlägen varje gång. Hellre skulle jag säga att jag försöker bidra till kulturella livräddningar på lokal nivå. Vad har jag då lärt mig?

Kunskap genererar kunskap. Att söka förstå samband är en bra taktik. Stig Claesson, signaturen Slas, uttryckte saken så här: "På tåget är vi resenärer och medresenärer, inte resenärer eller medresenärer."

Det som blir allt tydligare är hur viktigt det är för oss människor att vår delaktighet inte suddas ut. Det behovet är hembygdshörelsens livsnerv. Historia är mer än hänvelser, förhållanden, orsaker och resultat. Kärnpunkten är människans delaktighet. Jag hoppas att mina böcker inte uppfattas som pikanta skildringar om en gången tid, utan att läsaren känner att de berättar om en värld som vi själva är delaktiga i.

Olle Nilson